

Vanemaealiste ja eakate toimetuleku uuring 2015

Jaanika Hämmal
uuringuekspert
TNS Emor

Märt Masso
Analüütik
SA Praxis

21.03.2016
Sotsiaalministeerium

TNS Emor

© TNS 2015

Uuringu teemad ja andmete kogumine

Uuringu teemad:

- Vanemaealised ja nende leibkonnad
 - Töötamine ja teiste abistamine
 - Haridus ja enesetäiendamine
 - Elamistingimused
 - Tervis ja liikumispiirangud
 - Sotsiaalteenused
 - Ühiskondlik aktiivsus ja vaba aeg
 - Elukvaliteet
 - Majanduslik toimetulek
- Uuringu teemad järgivad Aktiivsesena vananemise arengukavas toodud olulisi teemasid.

Andmete kogumine:

- **Sihtrühm:** 50-aastased ja vanemad Eesti elanikud, kes elavad tavaleibkondades (üldkogumi suurus 499 464 inimest; ESA 01.01.2015)
- **Valim:** 1384 vastajat
- **Küsitluse aeg:** mai-juuli 2015
- **Meetod:** silmast-silma intervjuud vastajate kodudes
- Kordus 2009. aastal läbi viidud analoogsele uuringule, kuid hõlmab lisaks 75+ vanuserühma ja uuritavaid teemasid on laiendatud.

Eesti vanemaealised on küll tööelus aktiivsed, kuid tööturult väljalangemist tuleks veelgi ennetada

■ Töötamise tõenäosust selgitavad:

- Vanus
- Kodakondsus
- Haridus
- Loobumine teistest tegevustest hooldamise tõttu
- Puue, pikaajaline terviseprobleem
- Rahulolu eluga

■ Sobiv töö ja töötingimused:

- Ligi kümnendik tasustatud või tasustamata töö tegijatest hindab töötingimusi vajadustele mittevastavaks
- 45% vanemaealistest leiab, et vanuse tõttu on piiratud töökoormus
- 22% vanemaealistest et vanus piirab või piiraks tehtava töö liiki.
- Lisaks vajadus töö ja kodu vahel liikumise ja töökorralduse kohandamiseks
- Suuremal määral on neid järgmistes rühmades:
 - Puudega vanemaealised
 - Eakamad

KOKKU 50+ (2015)
KOKKU 50-74 (2015)
KOKKU 50-74 (2009)

VANUS

50-54

55-59

60-64

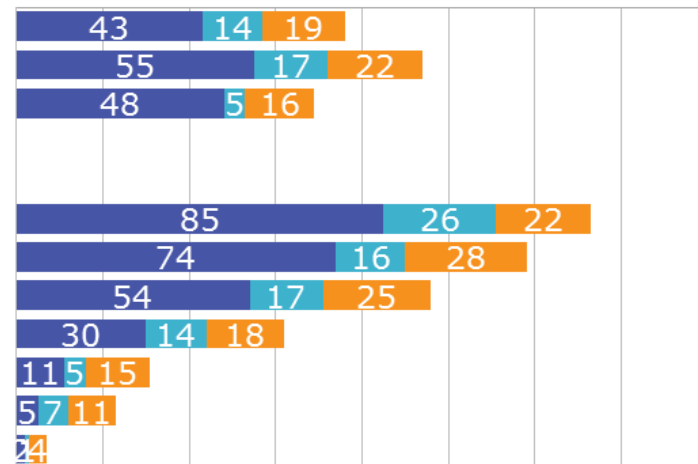
65-69

70-74

75-79

80 ja vanemad

- Tasustatud töö
- Vabatahtlik töö
- Teiste abistamine (võtab olulist osa ajast)

Järeldus: Vanemaealiste tööturul hoidmiseks ja sinna naasmise soodustamiseks peaks riik peaks aktiivsemalt teavitama töösuhete osapooli vananemisega kaasnevatest erivajadustest ja tööjuhtimise praktikatest.

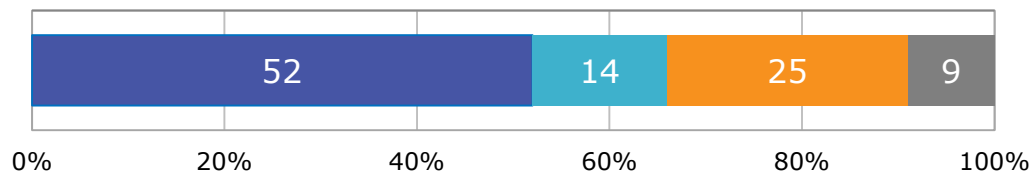
Vanemaealistel on ühiskonnas oluline roll lähedaste abistamisel- hooldamisel, samas mõjutab see koormus nende aktiivsust teistes elusfäärides

- Viiendik hooldab-abistab oluliselt aega nõudval määral s.o. ~95 000 inimest
- Aega nõudval määral hooldavad ennekõike tööeas vanemaealised - 25%

Hooldamise-abistamise koormus

- 20 või enam tundi nädalas
- 10-19 tundi nädalas
- alla 10 tunni nädalas
- ei oska öelda/keeldus

KULUTAB OLULIST OSA AJAST
HOOLDAMISELE-ABISTAMISELE

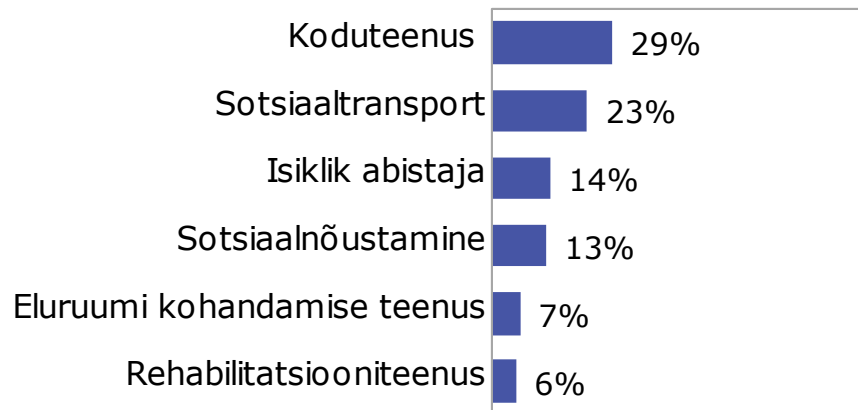

- Neist, kes abistavad/hooldavad on viimase 1-2 aasta jooksul:
 - 2% vähendanud töökoormust (3% tööeas vanemaealistest ehk ~5300 inimest)
 - 1% vahetanud töökohta (1% tööeas vanemaealistest ehk ~2300 inimest)
 - 1% loobunud töökäimisest (1% tööeas vanemaealistest ehk ~3500 inimest).
- 14% on saanud vähem puhata, suhelda, veeta vaba aega oma huvide kohaselt
- Ligi kümnendik tööeas vanemaealistest ei tööta, kuna hooldavad puude või terviseprobleemiga last või täiskasvanut või hoolitsevad laste eest
- Kümnendik hooldajatest-abistajatest vajab koormuse leevendamiseks teenuseid ja toetusi

Järeldus: Vajalik võib olla suurendada teenuste pakkumist. Oluline on läbi mõelda, kuidas jõuaksid teenused just nendeni, kes neid kõige enam vajavad. Samas tuleb vältida olukorda, kus teenuseid saab inimene, kelle puhul piisab lähedaste abist tema toimetuleku toetamisel.

Sotsiaalteenuste nõudlus võib ületada pakkumist, samas neid taotletakse vähem kui vajatakse

Enim tuntakse puudust...

- 16% huvitatud häirenuputeenusega liitumisest
 - Ennekõike 80+
 - 36% huvitatud teleteenustest
 - Tööealised, haritumad, hea tervisega
-
- Vajalikke teenuseid ei saada kuna:
 - Puudub vajalik info (25%)
 - KOV ei võimalda (15%)
 - KOV-ilt ja selle sotsiaaltöötajalt eeldatakse suuremat initsiatiivi
 - 12% eeldasid, et sotsiaaltöötaja pöördub nende poole, kuid vaid 3% puhul see nii ka oli.
 - Vaid 20% leiavad, et KOV pöörab vanemaealistele piisavalt tähelepanu
 - ✓ Vanemaealiste vajaduste kaardistamine
 - ✓ Informatsioon teenustest ja nendega seotud muudatustest

Järeldus: Teenuste vajaduse kaardistamine. Teenuse osutajad peavad tõhusamalt viima informatsiooni teenuste kohta sihtrühmadeni ning samas pöörates täpsemalt tähelepanu teenuste kvalifitseerumistingimustele.

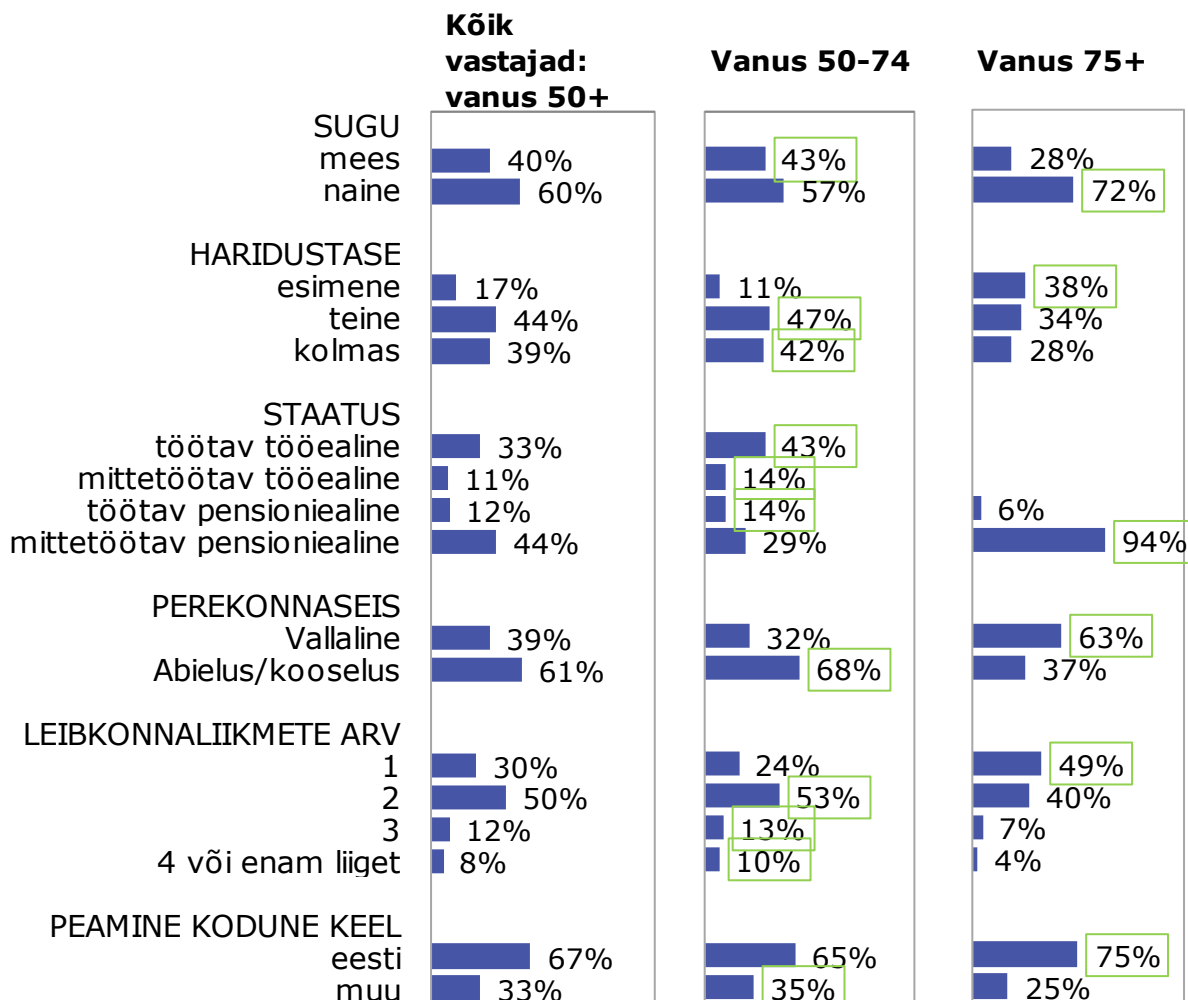
TÄNAME!

TNS Emor
VEU 2015
© TNS 2015

50-aastased ja vanemad – kes nad on?

- **Enesehinnanguline tervis pigem hea või ei hea ega halb**
 - Hea 37%
 - Halb 24%
 - 50-74 seas positiivsed hinnangud kasvanud
- **Krooniline haigus 60%**
 - 75+ vanustest 78%
- **Terviseprobleemist tingitud piirangud igapäevategevustes:**
 - Viies 50+
 - Üle kolmandiku 75+
- **Ametlik puue 23%**
- Tavategevustes tingib olulisi piiranguid ennekõike krooniline haigus, pooltel ka puue.

Osalemine tööturul

TNS Emor

© TNS 2015

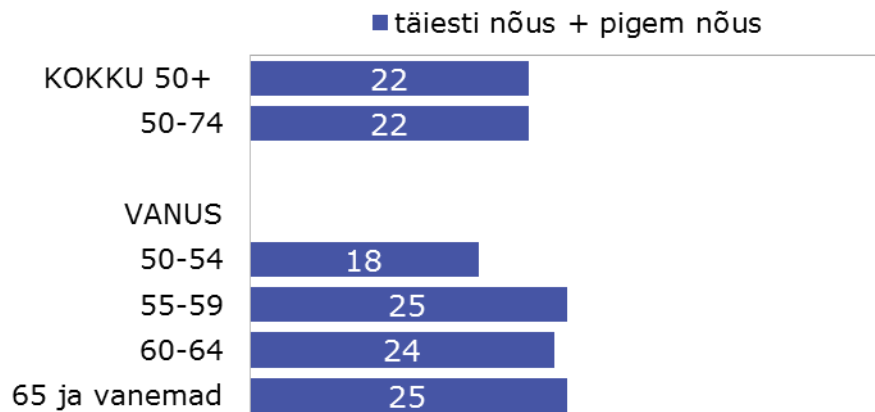
Vanemaealiste turvalisus tööturul

- **22% vanemaealistes** võib enda hinnangul järgneva 6 kuu jooksul kaotada töö. Suuremal määral on neid järgmistes gruppides:

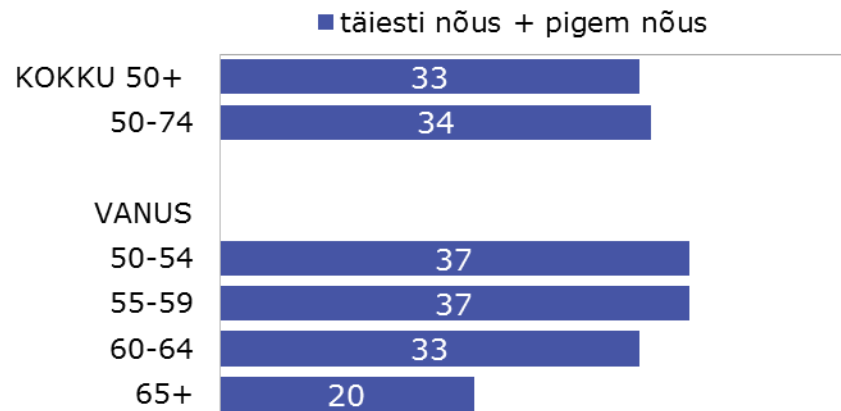
- vanemad
- muu koduse keelega
- madalama haridustasemega
- puudega

- **33% usuvad**, et kaotades oma praeguse töö, oleks neil lihtne leida uus töö
 - optimistlikumad on tööealised

Ma võin järgneva 6 kuu jooksul kaotada oma töökoha

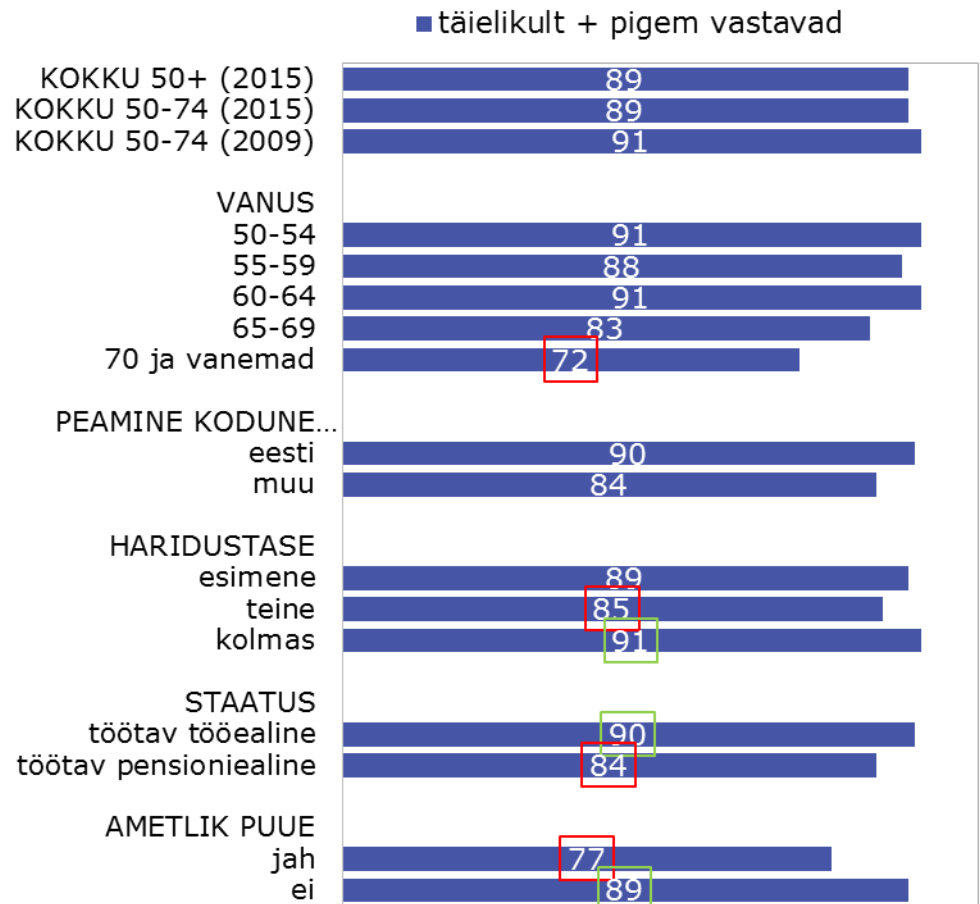

Kui ma peaksin oma praeguse töö kaotama või sellelt lahkuma, oleks mul lihtne leida sarnase palgaga tööd

Sobiv töö ja sobivad töötingimused

- Ligi kümnendik hindab töötingimusi vajadustele mittevastavaks
- 45% hindab, et vanuse tõttu on piiratud töökoormus
- 17%, et vanus piirab või piiraks tehtava töö liiki.
- Suuremal määral on neid järgmistes rühmades:
 - Puudega vanemaealised
 - Eakamad

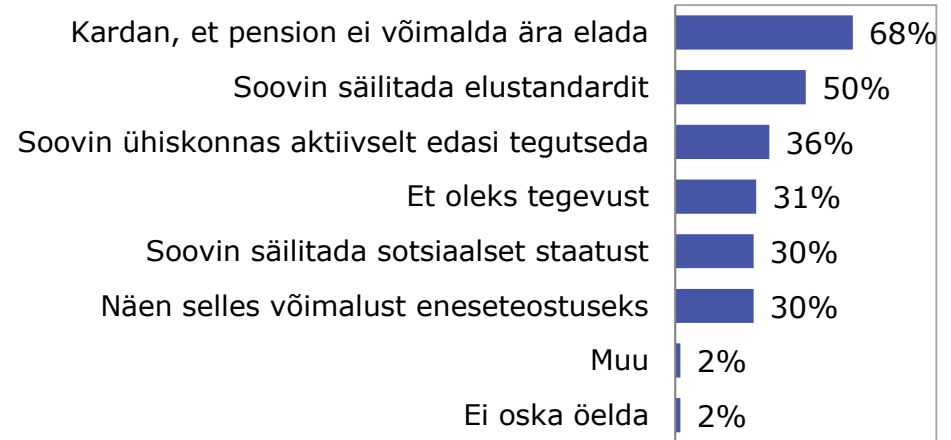
Töötamise jätkamine

- **76%** tasustatud või tasustamata tööd tegevatest vanemaealistest kavatses vanaduspensioniea saabudes töötamist jätkata.
- Töötamist plaanivad jätkata enam
 - Mehed
 - Eesti keelt kõnelevad
 - Nooremad
 - Kõrgema haridusega
 - Parema tervisega, puudeta
 - Parema sissetulekuga (tagab toimetuleku, võimaldab säästa)

Praegustest vanaduspensionäridest :

- 61% on läinud pensionile tähtaegselt,
- 12% on seda edasi lükanud.
- 26% on pensionile läinud enne vanaduspensioniea saabumist sh. 12% ennetähtaegselt, tulenevalt
 - Tervisest, puudest
 - Suutmatusest uut tööd leida
 - Soodsast pensionist

Vanaduspensionieas töötamise jätkamise põhjused

Tööealiste mittetöötamise põhjused

- Tasustatud või vabatahtlikku tööd ei tee 54%
 - sh. 24% tööealistest
 - sh. 78% pensioniealistest

Töole tagasipöördumine

- Tööealistest mittetöötavatest inimestest on valmis tööle tagasi pöörduma 58%.

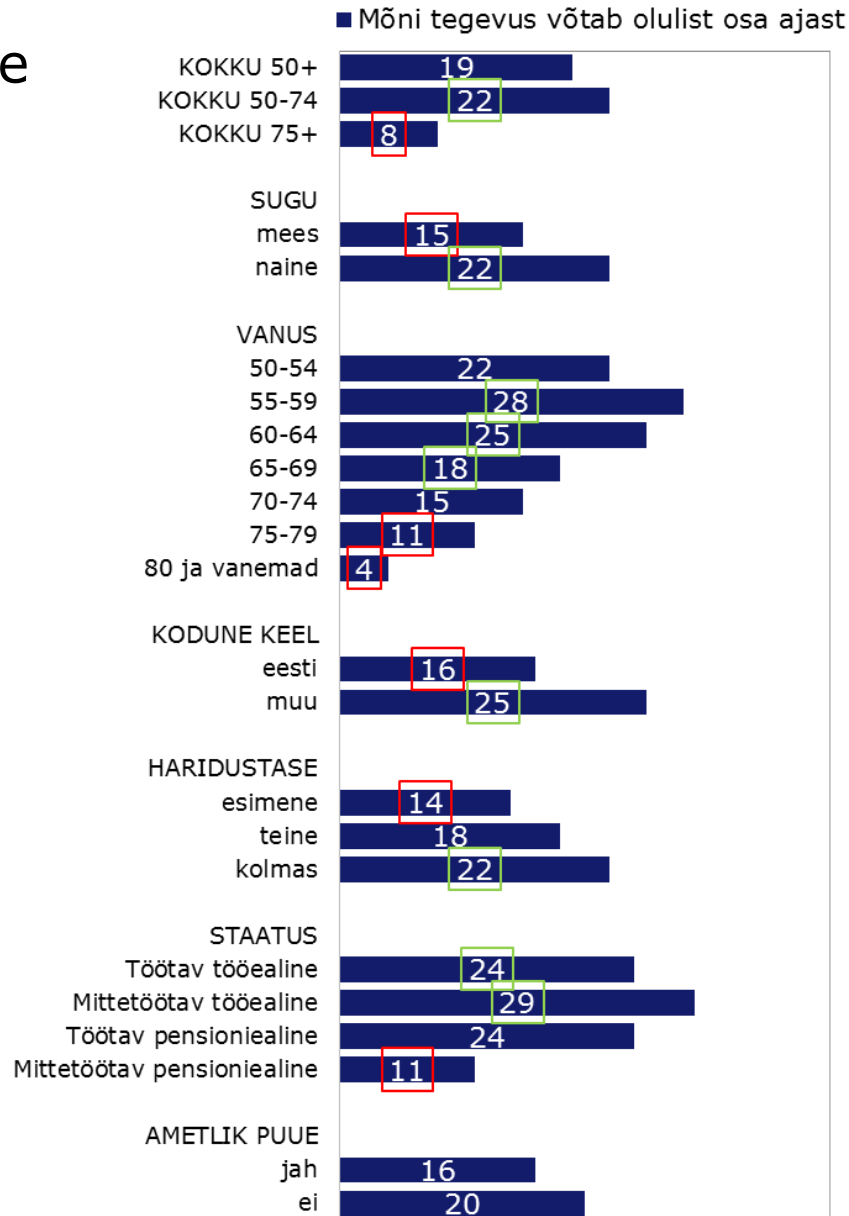

Hoolduskoormus ja selle mõju

Vanemaealiste enesehinnanguline hoolduskoormus

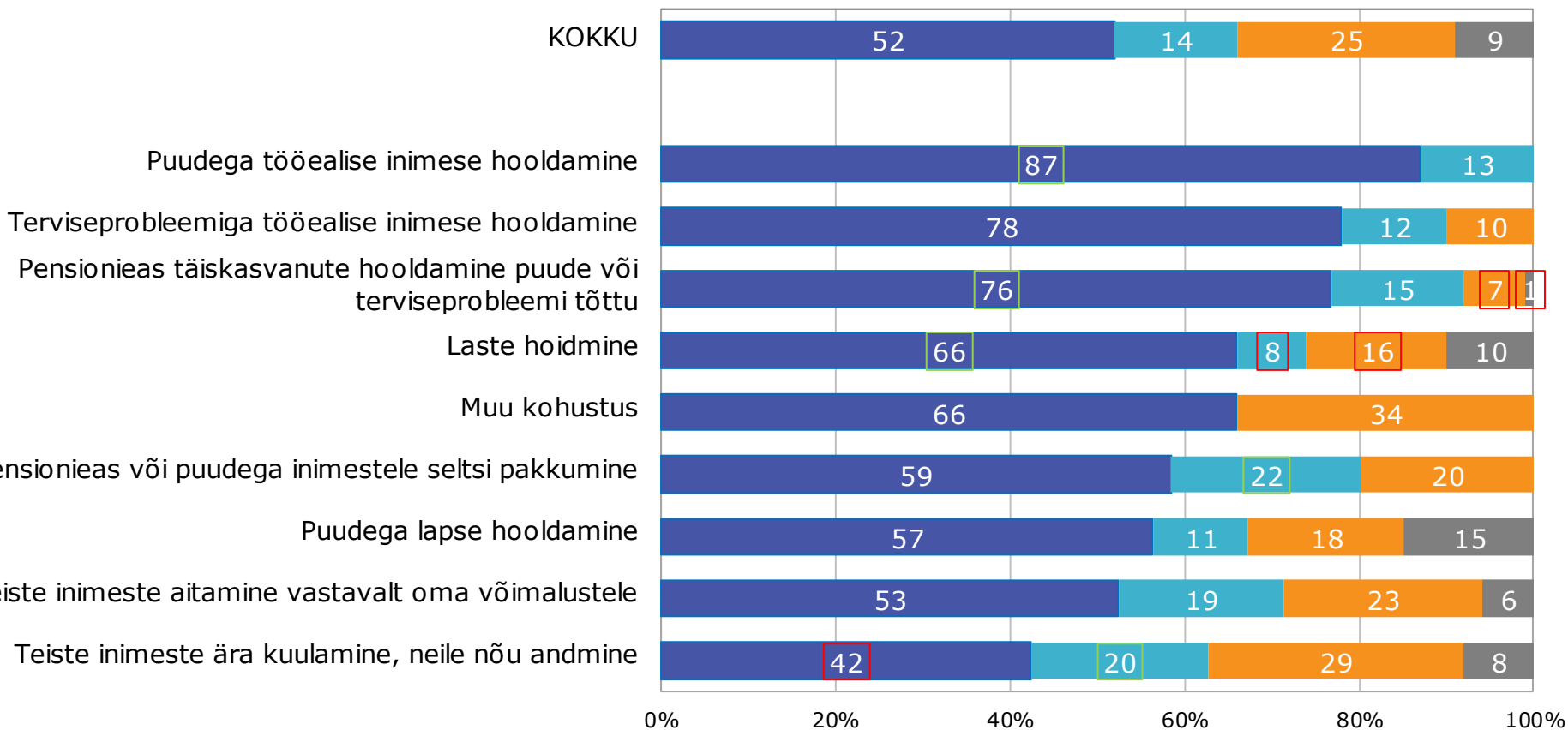
- teiste inimeste ära kuulamine, neile nõu andmine
- teiste inimeste aitamine vastavalt oma võimalustele
- pensionieas või puudega inimestele seltsi pakkumine
- pensionieas täiskasvanute hooldamine puude või terviseprobleemi tõttu
- terviseprobleemiga tööealise inimese hooldamine
- puudega tööealise inimese hooldamine
- puudega lapse hooldamine
- laste hoidmine
- Muu kohustus

Pooltel hooldajatest-abistajatest on kõrge hoolduskoormus

% neist, kellelt hooldamine võtab olulist osa ajast

■ 20 või enam tundi nädalas ■ 10-19 tundi nädalas ■ alla 10 tunni nädalas ■ ei oska öelda/keeldus

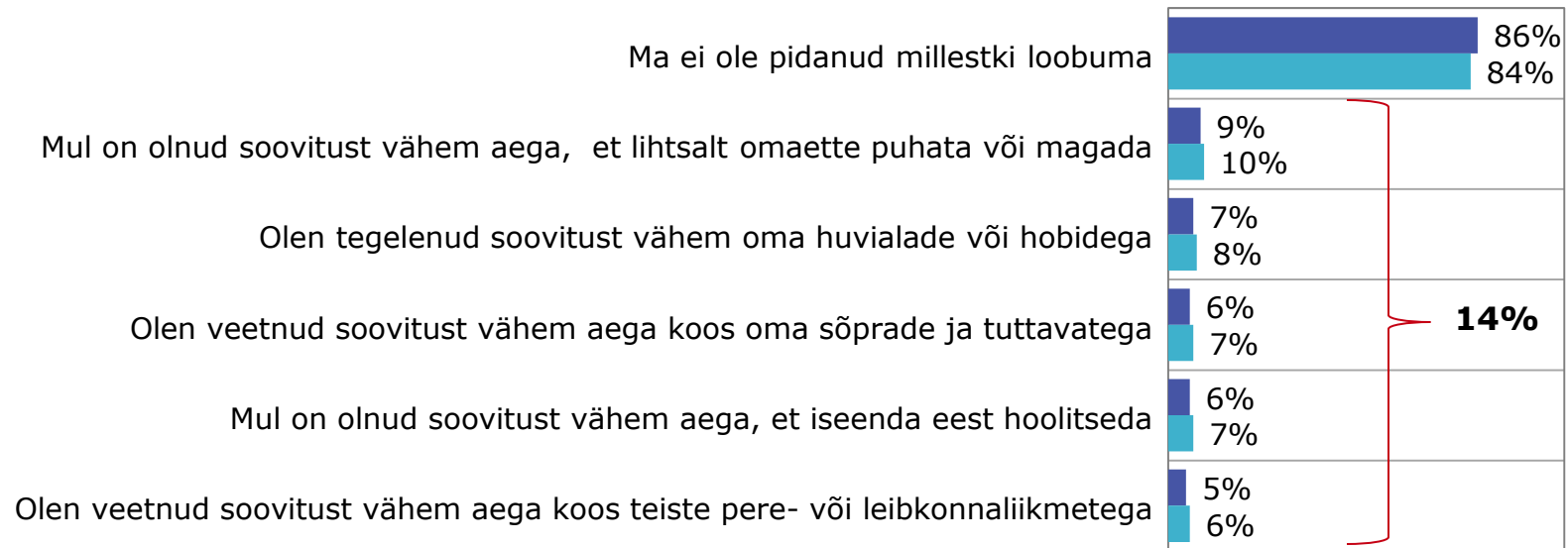
Hoolduskoormuse mõju töötamisele, vabale ajale, suhtlemisele

Neist, kes abistavad/hooldavad on viimase 1-2 aasta jooksul:

- 2% vähendanud töökoormust (3% tööeas vanemaealistest ehk ~5300 inimest)
- 1% vahetanud töökohta (1% tööeas vanemaealistest ehk ~2300 inimest)
- 1% loobunud töökäimisest (1% tööeas vanemaealistest ehk ~3500 inimest).
- 8% tööeas vanemaealistest ei tööta, kuna hooldavad puude või terviseprobleemiga last või täiskasvanut või hoolitsevad laste eest

Hooldus- ja abistamiskoormuse mõju vaba aja veetmisele ja suhtlemisele

■ Kõik ■ Vanus 50-74

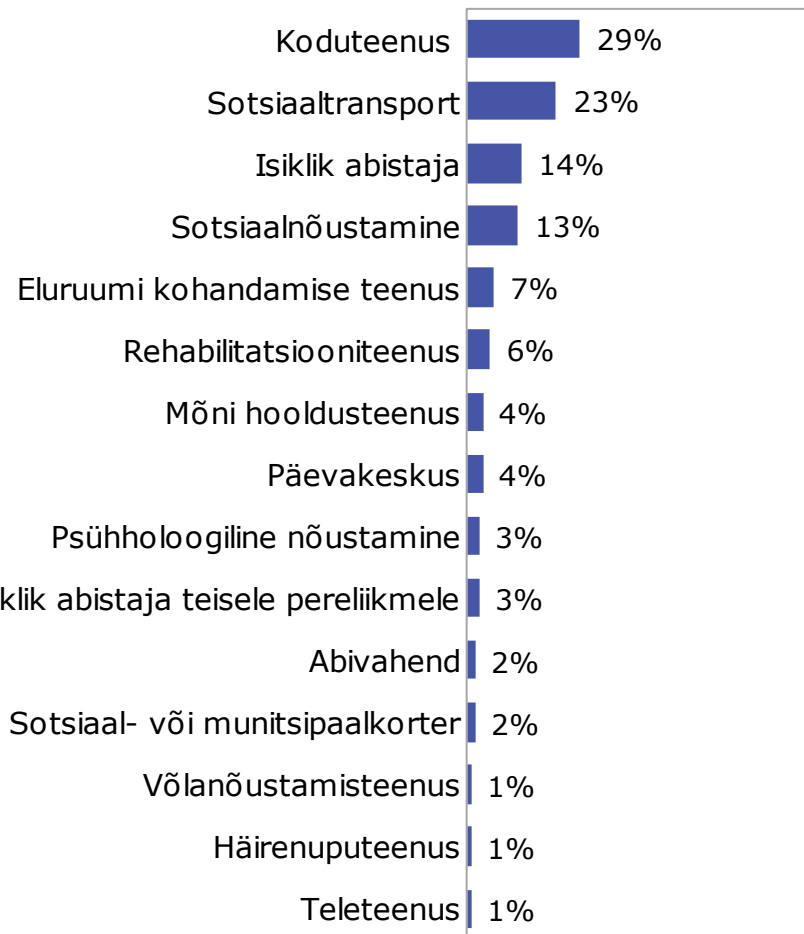
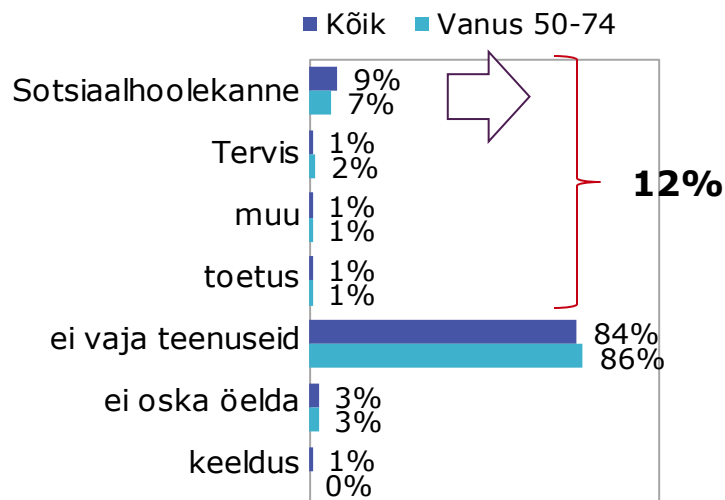

- Hooldamise tõttu on millestki pidanud loobuma tõenäolisemalt naised, suurema hoolduskoormusega, puudeta, suuremates leibkondades elavad, väheste leibkonnast väljas elavate lähedaste isikute ja suurema koormusega töötavad vanemaealised.

Vajadus sotsiaalteenuste järele

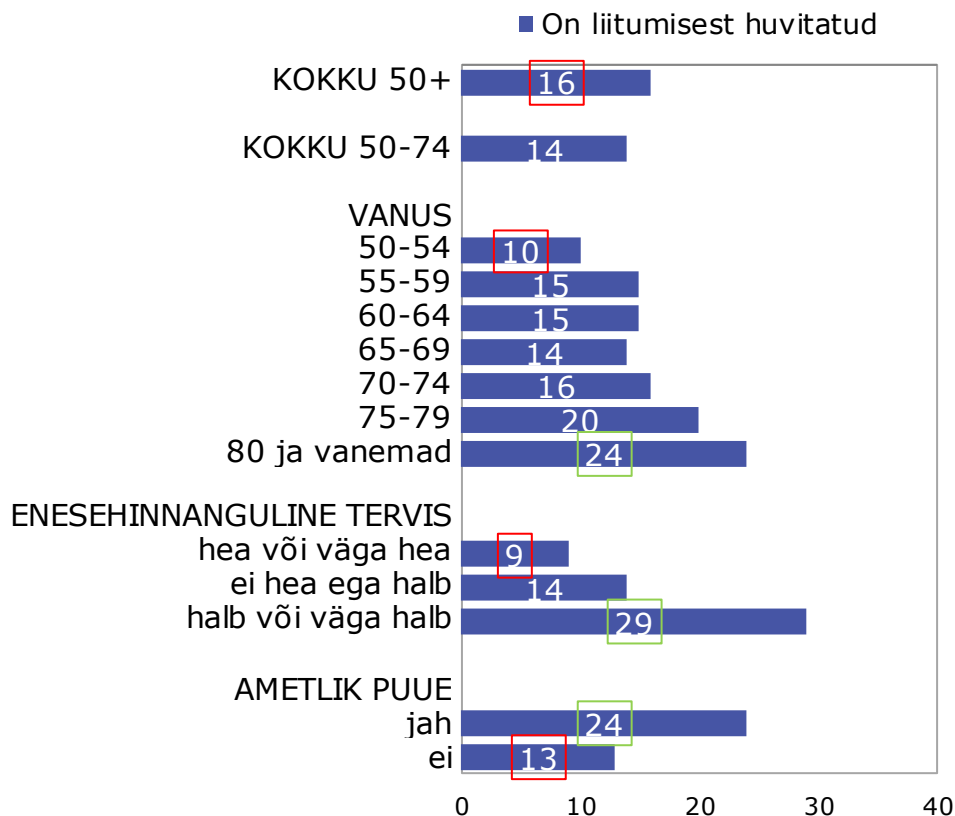
Vajadus sotsiaalteenuste järele

- Suurema tõenäosusega vajavad täiendavat teenust juba teenuseid kasutavad, puudega, kõrgemalt haritud, vähem hõivatud vanemaealised

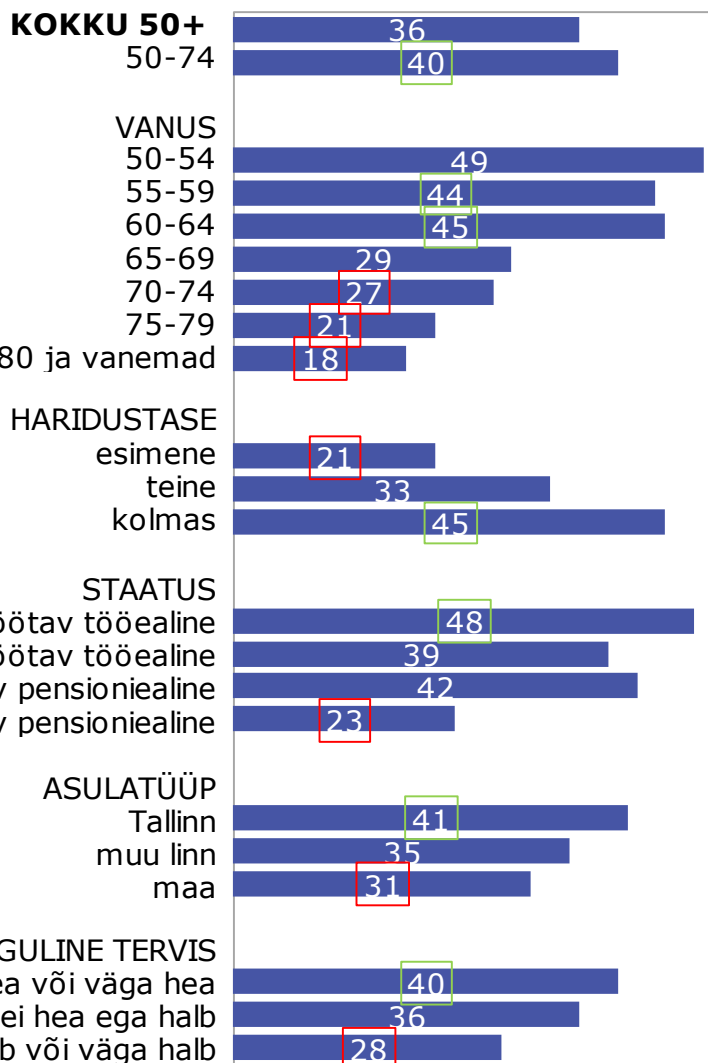
Häirenuputeenusega sooviks ennekõike liituda 80+ earühm

- Häirenuputeenuse käigus paigaldatakse inimese eluruumidesse seadmed, mille abil saab ta vajadusel kutsuda abi või mis reageerivad inimese liikumisele ja annavad abistajale teate ootamatu abi vajadusest.

Teleteenustest on huvitatud umbes kolmandik vanemaealistest

■ On teleteenustest huvitatud praegu või edaspidi

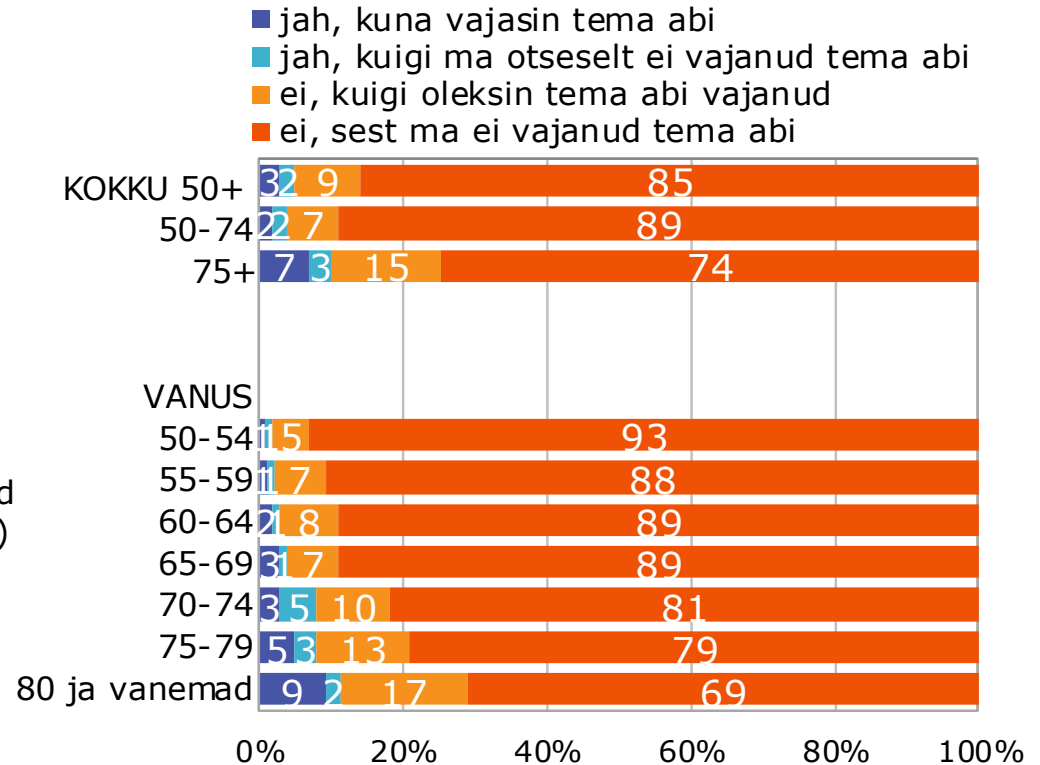

Teleteenused, mis huvitaksid

Vanemaealised eeldavad sotsiaaltöötajatelt suuremat initsiatiivi

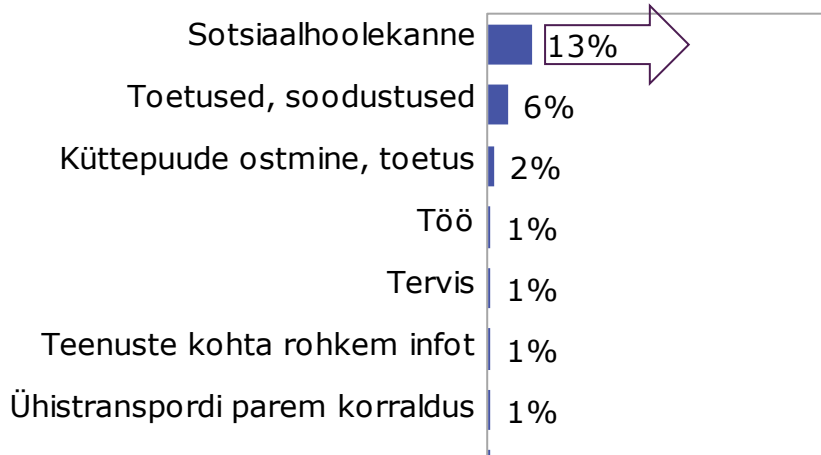
- 13% vanemaealistest on viimase 12 kuu jooksul ise pöördunud mõne KOV töötaja poole.
- 12% eeldasid, et sotsiaaltöötaja pöördub nende poole, kuid vaid 3% puhul see nii ka oli.
 - 75+ eeldas pöördumist 22%
- Omal initsiatiivil on sotsiaaltöötaja pöördunud 5% poole vanemaealistest (viimane 12 kuud)
 - 80+
 - Maaelanikud
 - Halb enesehinnanguline tervis
 - Ametlik puue
 - Olulised tegevuspiirangud

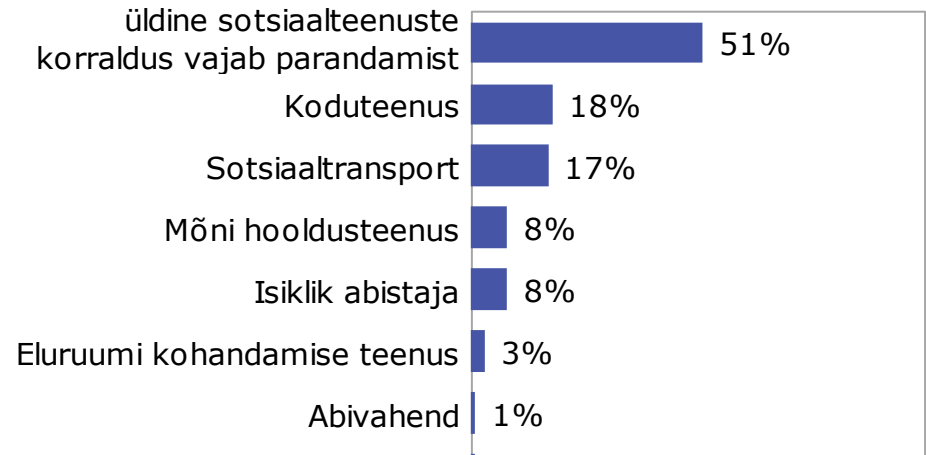
KOV-ilt oodatakse sotsiaalteenuste üldise korralduse parandamist

- Elukohajärgne omavalitsus pöörab vanemaealiste toimetulekule ja ühiskonnaelus osalemise võimalustele tähelepanu...
 - ..piisavalt – 20%
 - ...mõningal määral – 22%
 - ...ebapiisavalt – 19%

Kõik vastajad

Nimetasid sotsiaalhoolekannet

Vanemaealiste meelest võiks KOV:

- Kaardistada inimeste vajadused. Omavalitsus peab informeerima eakaid muudatustest.
- Kommunikatsioon ja info.
- Kui inimene jääb invaliidiks, peaks keegi vähemalt informeerima, kust abi saab.
- Rohkem huvi tunda vanurite vajaduste vastu ja hoolida.
- Nad võiksid rohkem huvi tunda eakate vastu, külastada neid ja küsida kas nad tulevad toime või vajavad abi .
- Märkama peaks rohkem abivajajaid, sest inimesed, kes abi vajavad on tagasihoidlikud, eriti vanurid.
- Üksi jäänud vanureid võiks tihedamini ja paremini aidata

keeldus vastamast 9%

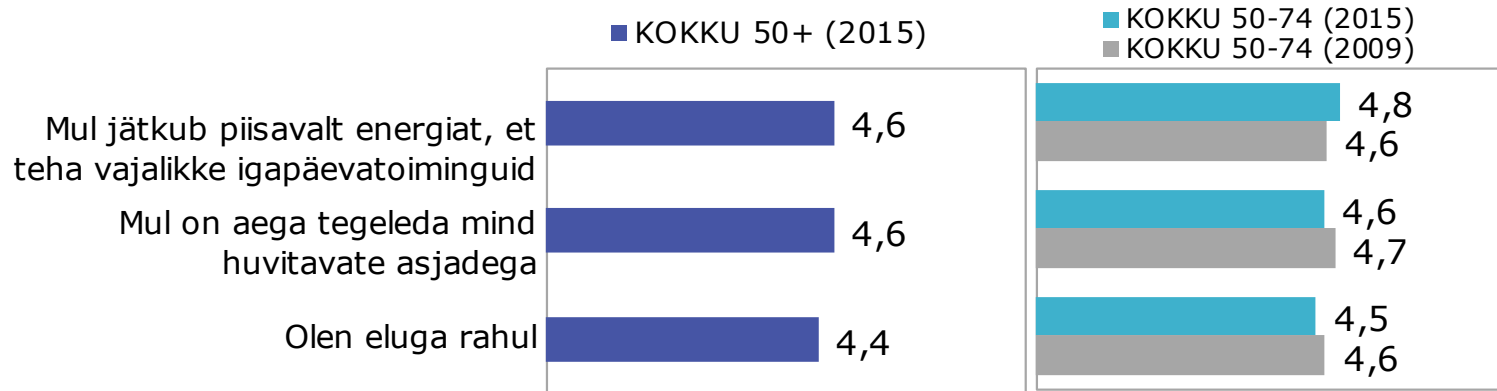
Rehabilitatsiooniteenus 0,5%

Rahulolu eluga ja kaasatus ühiskonda

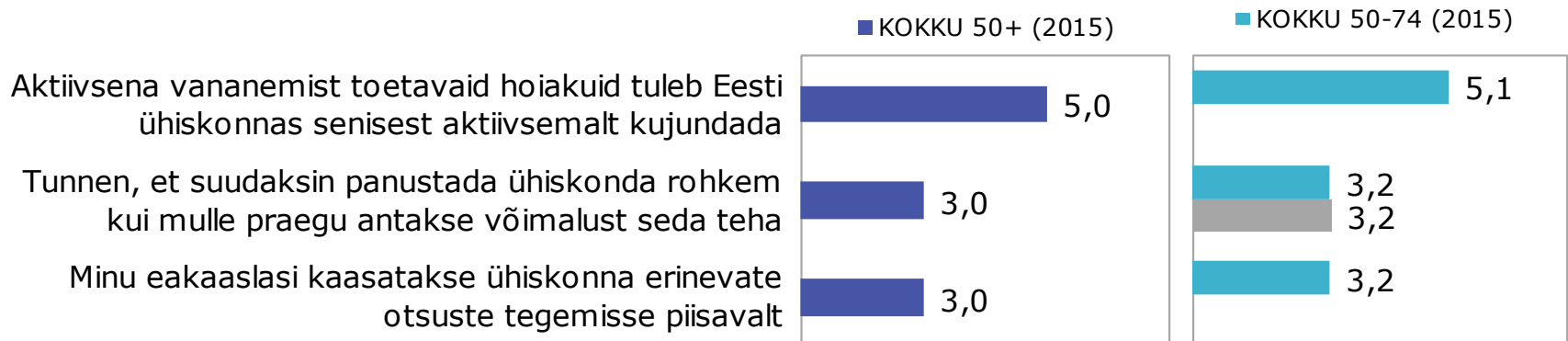

Vanemaealised on küll eluga rahul, ent tunnevad end ühiskonna otsuste tegemisest kõrvalejäetuna

6-pallisel skaalal, kus 1 - mitte kunagi...6 – väga tihti

6-pallisel skaalal, kus 1 – ei nõustu üldse ...6 – nõustun täielikult

Vanemaealiste aktiivsuse tüübid

Aktiivsena vananemise mustrid

Aktiivsed peamiselt tööl 13%	Vabatahtliku tegevusega tegelejad 10%	Aktiivsed enesetäiendajad 18%	Lähedaste abistajad ja hooldajad 23%	Vähese aktiivsusega 36%
<ul style="list-style-type: none"> + Palgatöö + Aktiivsus vabal ajal - Vabatahtlik töö - Hooldamine - Õppimine 	<ul style="list-style-type: none"> + Vabatahtlik töö + Palgatöö + Õppimine + Aktiivsus vabal ajal - Hooldamine 	<ul style="list-style-type: none"> + Õppimine + Palgatöö + /-Aktiivsus vabal ajal - Vabatahtlik töö 	<ul style="list-style-type: none"> + Hooldamine +/- Palgatöö +/- Õppimine + /-Aktiivsus vabal ajal 	<ul style="list-style-type: none"> - Palgatöö - Vabatahtlik töö - Õppimine - Hooldamine - Aktiivsus vabal ajal
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nooremad ▪ Mehed ▪ Parem tervis ▪ Kõrgem haridustase 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nooremad ▪ Mehed ▪ Kõrgem haridustase ▪ Parem tervis 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nooremad ▪ Naised ▪ Kõrgem haridustase ▪ Keskmise tervisega 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vanemad ▪ Naised ▪ Puudega ▪ Keskmise haridustase 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vanemad ▪ Naised ▪ Madalam haridustase ▪ Puudega

Trendid 2009-2015 vanuserühmas 50-74

- Kõrgema haridustasemega põlvkond:
 - esimese taseme haridus on 11% vs 18%, kolmanda taseme haridus 42% vs 34%
- Parema enesehinnangulise tervisega põlvkond:
 - Enesehinnanguline tervis hea: kasv 32%-lt 43%-le
- Kasutavad enam interneti sh. kasutavad enam e-teenuseid (internetipank, digiallkiri, e-hääletamine)
 - 62% 50+ ja 75% 50-74 saab kasutada internetiühendust arvutis või nutitelefonis. 2009. kasutas internetiühendust 41% vanusrühmast 50-74.